

KONFERENCJA:

OBRÓT BEZGOTÓWKOWY - POLSKA VS SZWECJA 20:80

Jak wdrożyć model szwedzki
na rynek polski?

Wnioski i rekomendacje

Instytut
Innowacyjna
Gospodarka

Spółeczeństwo bezgotówkowe: debata Polska-Szwecja – podsumowanie konferencji

Konferencja: „Obrót bezgotówkowy – jak wdrożyć model szwedzki na rynek polski”

Data: 17 marca 2016 r.

Miejsce: Sala pod Kopułą, Ministerstwo Rozwoju

Organizatorzy: Fundacja Instytut Innowacyjna Gospodarka, Ambasada Szwecji w Polsce

Obrót bezgotówkowy w Polsce i na świecie będzie w najbliższych latach zyskiwał na znaczeniu. Według niektórych ekspertów pieniądź bezgotówkowy może w przyszłości całkowicie wyprzeć gotówkę. W rozwoju obrotu bezgotówkowego Polska może korzystać z dobrych przykładów Szwecji, która jest jednym ze światowych liderów w tym obszarze – takie wnioski płyną z konferencji "Obrót bezgotówkowy - jak wdrożyć model szwedzki na rynek polski?" zorganizowanej przez Instytut Innowacyjna Gospodarka we współpracy z Ambasadą Szwecji pod patronatem Narodowego Banku Polskiego, Ministerstwa Rozwoju oraz Ministerstwa Finansów.

Szwecja od wielu lat stawia na rozwój społeczeństwa bezgotówkowego – płatności elektroniczne stanowią tam już 80% wszystkich zawieranych transakcji. Ma też jeden z najwyższych poziomów korzystania z bezgotówkowych instrumentów płatniczych w UE, bo aż 402 transakcje bezgotówkowe na jednego mieszkańca w 2014 roku. Polska zajmowała jedno z ostatnich miejsc wśród państw UE pod względem liczby transakcji instrumentami płatniczymi. Na 1 mieszkańca przypadało tylko 101 takich transakcji, a płatności elektroniczne w przypadku Polski stanowią jedynie ok. 20% wszystkich płatności detalicznych. Celem konferencji było m.in. zaprezentowanie szwedzkich rozwiązań w dziedzinie obrotu bezgotówkowego i rozważenie możliwości ich wdrożenia w Polsce.

Rekomendacje płynące z konferencji w zakresie działań, które mogą przyczynić się do rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce:

- 1.** Zaangażowanie konsumentów w proces zmiany. Zdefiniowanie i zrozumienie potencjalnych użytkowników form płatności bezgotówkowych, ich obaw i oczekiwań. Wspólne z użytkownikami zaprojektowanie bezgotówkowych usług finansowych odpowiadających na ich potrzeby i wymagania.
- 2.** Zapewnienie, aby istniejąca legislacja, regulacje, zamówienia publiczne, wsparcie rządowe prowadziły do rozwoju otwartego i konkurencyjnego rynku obrotu bezgotówkowego.
- 3.** Stworzenie przejrzystych planów i koncepcji w jaki sposób społeczeństwo może zyskać na udziale i inwestycji w bezgotówkowy system płatności
- 4.** Inwestycja w infrastrukturę dla rozwoju bankowości elektronicznej, zawierającą takie elementy jak identyfikacja, bezpieczeństwo, dostępność, koszty/prowizje, łatwość obsługi wszystkich procesów. Bank centralny powinien być jednym z głównych aktorów w tym obszarze.
- 5.** Wykorzystanie zamówień publicznych do rozwoju potrzeby dla zaawansowanych usług płatniczych, które mogą zastąpić gotówkę. Z uwzględnieniem i włączeniem wszystkich grup społecznych jak osoby starsze i te nie posiadające konta bankowego.
- 6.** Wspieranie przez rząd i bank centralny rozwoju innowacyjnych rozwiązań w sektorze finansowym oraz monitoring poziomu bezpieczeństwa dla społeczeństwa tego typu rozwiązań.

- 7.** Wprowadzenie atrakcyjnych z punktu widzenia klienta usług i modeli, które skutecznie mogą zastąpić płatności gotówkowe. W Polsce powoli zostają wprowadzone takie rozwiązania np. płatności mobilne, karty zbliżeniowe itp.
- 8.** Dalsza inwestycja w rozwój sieci akceptacji kart, w tym kart zbliżeniowych, co będzie naturalną zachętą dla społeczeństwa do korzystania z tych form płatności.
- 9.** Wprowadzenie zasady przekazywania świadczeń publicznych, wynagrodzeń w sektorze publicznym wyłącznie w formie przelewów na rachunki bankowe
- 10.** Budowanie zaufania do systemu obrotu bezgotówkowego poprzez min. przeprowadzenie społecznych kampanii edukacyjnych skierowanych w szczególności do grup o niskim poziomie ubankowienia (osoby starsze, emeryci, ale także młodzież), uświadamiając im m.in. na czym polega obrót bezgotówkowy, jak funkcjonuje cały system, w celu zbudowania większego zaufania do nowoczesnych rozwiązań w sektorze płatniczym.
- 11.** Przeprowadzenie społecznych kampanii edukacyjnych na temat zalet obrotu bezgotówkowego i jego wpływu na ograniczenie szarej strefy i przestępczości. Wykorzystanie otwartości polskiego społeczeństwa na nowinki technologiczne w celu zachęcania Polaków do korzystania z nowoczesnych form płatności – promowanie płatności bezgotówkowych jako bezpiecznych, ale także nowoczesnych instrumentów.
- 12.** Wprowadzenie różnego rodzaju rozwiązań z zakresu smart cities np. wielofunkcyjne inteligentne karty miejskie będące kartami identyfikacyjnymi, jak i płatniczymi, a przy użyciu których możemy zapłacić za bilet na komunikację miejską, wypożyczenie roweru czy parking.
- 13.** Rozwój infrastruktury do płatności bezgotówkowych za wszelkiego rodzaju opłaty miejskie.

Szwedzka droga rozwoju obrotu bezgotówkowego

Doświadczenia szwedzkie w rozwoju obrotu bezgotówkowego sięgają już połowy XX w., a aktywności w tym obszarze podejmowali główni aktorzy na rynku. Jednym z narzędzi, które w znacznym stopniu przyczyniło się do zmniejszenia wykorzystania gotówki było wprowadzenie systemu wypłacania pensji wyłącznie na rachunki bankowe – co nastąpiło w 1960 r. Dzięki temu Szwedzi mają już za sobą ponad 50 lat doświadczeń związanych ze stosowaniem bezgotówkowych form płatności.

Należy podkreślić, że w znacznym stopniu szwedzki rynek płatniczy uregulował się samoistnie.

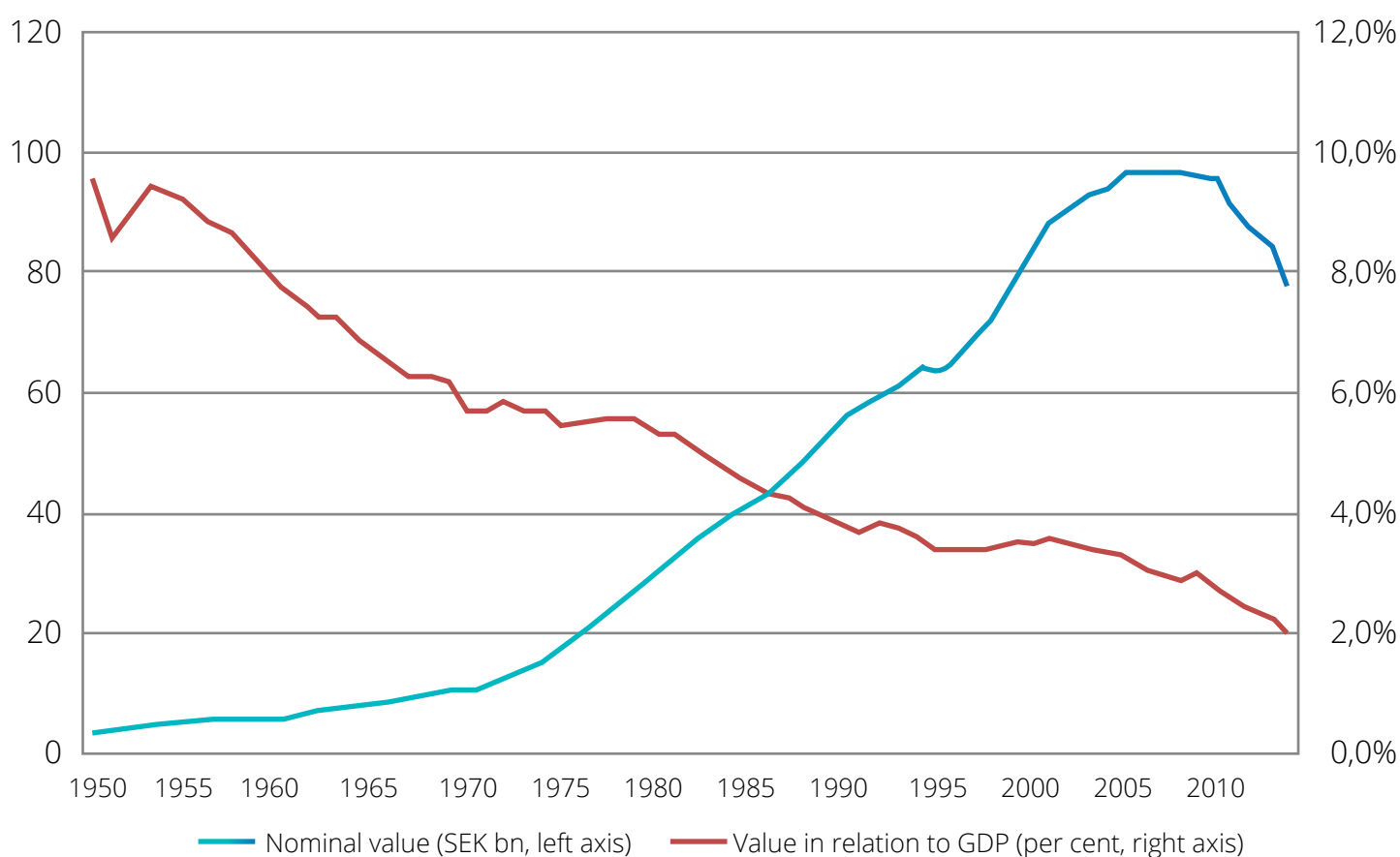
prof. Niklas Arvidsson, KTH Royal Institute of Technology:

Politycy pozostawili dużą swobodę rynkowi w postaci banków, operatorów kart, dostawców usług płatniczych, itd., którzy odegrali główną rolę w kształtowaniu tego obszaru. To zaowocowało również dużym poziomem zaufania obywateli do tego systemu. W połączeniu z otwartością społeczeństwa szwedzkiego na nowoczesne rozwiązania technologiczne, przyczynia się to do dużej popularności płatności bezgotówkowych.

W Szwecji symboliczna stała się data 12 grudnia 2012 r. i godz. 00:12. Wtedy uruchomiona została aplikacja Swish, umożliwiająca rozliczanie płatności elektronicznych w czasie rzeczywistym także pomiędzy osobami fizycznymi. Z aplikacji tej korzysta już 4 miliony użytkowników, a wartość miesięcznych transakcji wykonywanych przy użyciu tej aplikacji sięga już blisko 5 miliardów koron szwedzkich. Warto również zwrócić uwagę na rosnącą liczbę użytkowników – średnio miesięcznie przybywa ponad 110 tys. użytkowników aplikacji.

Z drugiej strony bankructwo firmy Panaxia (firmy oferującej usługi transferu gotówki) doprowadziło do utraty zaufania do gotówki i wzrostu prowizji za usługi gotówkowe.

O stopniu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Szwecji świadczą również inne statystyki – liczba i wartość transakcji wykonywanych kartami rosną z roku na rok, podczas gdy liczba transakcji i wartość gotówki podejmowanej w bankomatach sukcesywnie maleją. Obecnie w sklepach w Szwecji ok. 80% wszystkich płatności wykonywanych jest bezgotówkowo. Konsekwentnie zmniejszają się także wartość oraz liczba monet i banknotów w obiegu. Tylko w ciągu ostatniego roku wartość gotówki w obiegu spadła o 11% do poziomu około 13,5 miliarda koron.

W Szwecji procentowa wartość gotówki w obrocie w stosunku do PKB stanowi 2%, w Polsce jest już ponad trzykrotnie więcej bo 7%. Należy też pamiętać, że jak pokazuje tab. 1, społeczne koszty obrotu gotówkowego w Szwecji są znacznie wyższe od kosztów transakcji bezgotówkowych.

	Norwegia (2007)	Dania (2009)	Włochy (2009)	Szwecja (2009)	Węgry (2009)
Gotówka					
Spółeczne koszty na transakcję (SEK)	8.6	10.5	3.5	8.3	2.8
Karty (proximity and remote payments; all cards)					
Spółeczne koszty na transakcję (SEK)	7.2	5.9	12.6	5.6	10.8

W Szwecji także coraz więcej banków nie oferuje w ogóle usług związanych z transakcjami bezgotówkowymi, jak i liczne punkty handlowe odmawiają przyjęcia gotówki, co z punktu widzenia legislacji jest dopuszczalne. Ustawa o banku centralnym określa, że gotówka jest prawnym środkiem płatniczym i powinna być akceptowana przez podmioty otrzymujące płatności. Jednocześnie szwedzkie prawo handlowe dopuszcza, że jeśli dwie strony czyli sprzedawca jak i konsument dojdą do porozumienia, przepisy ustawy o banku centralnym mogą być uchylone. Jeśli sklep ma wyraźne oznaczenie, że gotówka nie jest akceptowana jako środek płatniczy, konsument wchodząc do takiego sklepu akceptuje automatycznie to postanowienie.

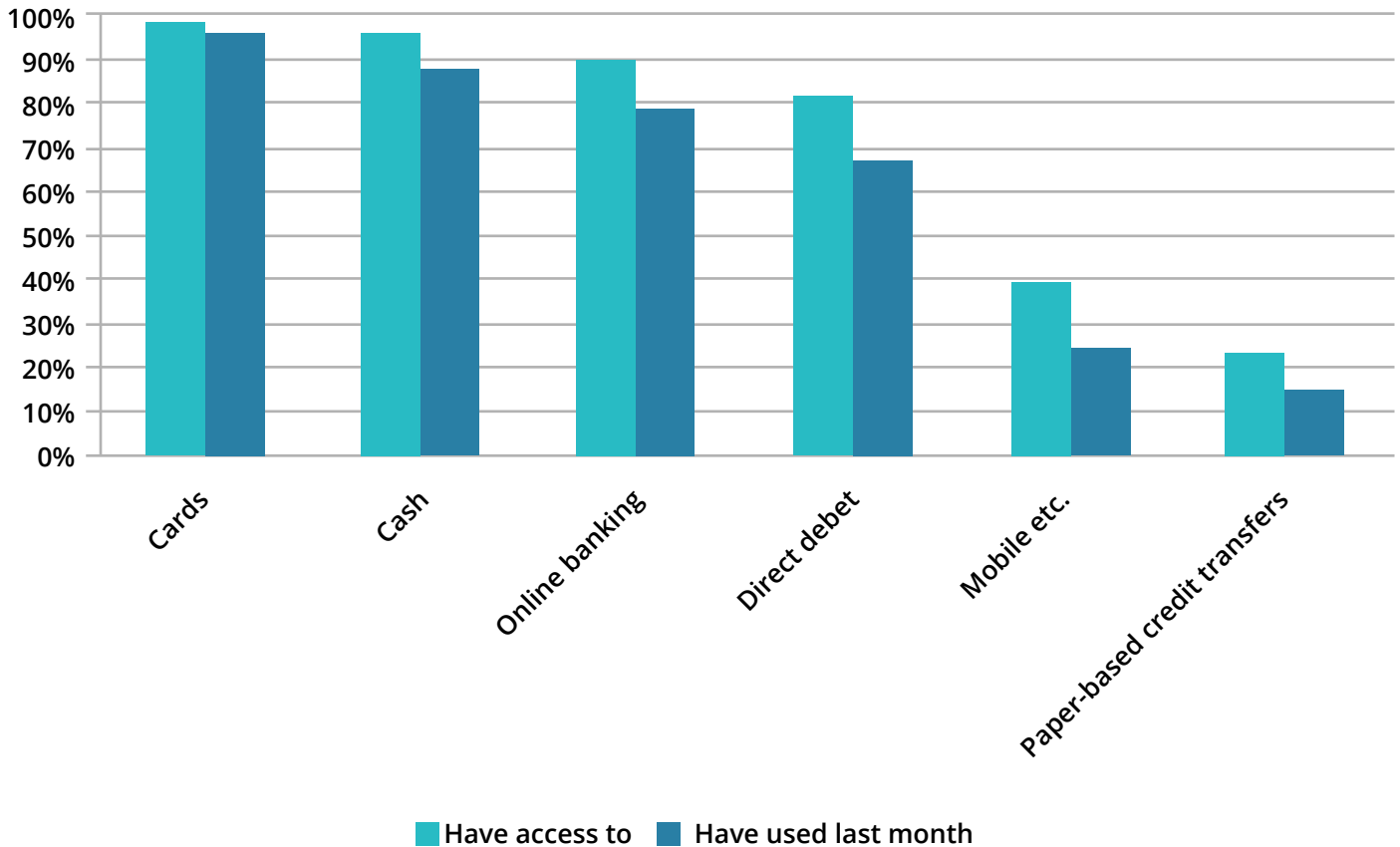
Administracja publiczna, rząd i konsumenci mają teoretycznie duży wpływ na rozwój obrotu gotówkowego, jednak w praktyce to banki i przedstawiciele handlu stymulują ten proces.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe czynniki, zdaniem prof. Niklasa Arvidssona Szwecja do 2030 r. może stać się społeczeństwem całkowicie bezgotówkowym. Jednocześnie zaznacza on, że w przeciągu 5-10 lat użycie gotówki może spaść do marginalnego poziomu. Proces ten będzie stymulowany głównie przez zmniejszenie liczby punktów akceptujących gotówkę. W związku z tym kupujący będą coraz bardziej skłonni do rezygnowania z tej formy płatności.

Rola Sveriges Riksbank w rozwoju obrotu bezgotówkowego

Model szwedzki rozwijał się przede wszystkim w oparciu o rozwiązania rynkowe i był samoistnie regulowany przez rynek. Rolą Riksbanku było i jest przede wszystkim zarządzanie tą transformacją. Zdaniem Erika Lenntorpa, Kierownika Departamentu Infrastruktury Finansowej w Sveriges Riksbank (Narodowym Banku Szwecji) Szwecja znajduje się obecnie w bardzo interesującej sytuacji, bowiem gotówka jest szybko wypierana przez płatności bezgotówkowe. Nawet ujemne stopy procentowe na poziomie -0,5 proc. nie zachęcają Szwedów do korzystania z gotówki. W 2010 r. dostrzeżono spadek wartości nominalnej gotówki w obrocie, który ciągle trwa. Od tego czasu wartość ta spadła o 15 proc. Jak mówił, banki zmniejszają ilość gotówki, redukują zatrudnienie w oddziałach, a w wiele z tych oddziałów w ogóle nie zajmuje się gotówką. Zdaniem Riksbanku jest to proces trwały i będzie się pogłębiał.

Analizując zwyczaje płatnicze w Szwecji okazuje się, że aż ponad 95% społeczeństwa posiada dostęp do kart płatniczych i niemal tyle samo z nich korzysta. W mniejszym stopniu Szwedzi korzystają z płatności mobilnych – jest to niecałe 25% społeczeństwa, chociaż dostęp do płatności mobilnych posiada 40% Szwedów. W tym obszarze rewolucję może przynieść system „Swish”, który pozwala wysłać przelew podając numer telefonu odbiorcy. Jak mówił Erik Lenntorp, system ten dynamicznie się rozwija i coraz częściej korzystają z niego także firmy.

Natomiast płatności online są popularne (niemal 90% dostępności, niemal 80% korzysta). Wynika to z faktu, że coraz więcej firm oferuje swoje usługi w sieci. Świadczy o tym również inna statystyka: w ostatniej dekadzie liczba elektronicznych faktur wzrosła z 5 mln sztuk do 95 mln sztuk.

Erik Lenntorp, Head of Financial infrastructure Division,
Sveriges Riksbank:

Nie do przecenienia jest rola banku centralnego w uwiarygodnianiu systemu i zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu bezgotówkowego. Bank centralny wspiera innowacyjne powiązania płatnicze ze szwedzką izbą rozliczeniową i z systemem skarbowym Riksbanku, co wzmacnia transparentność zmian. To zaufanie do całego systemu jest kluczowe dla jego dalszego rozwoju.

Rozwój międzynarodowego systemu płatności

Kurt Gjesten, prezes Pan-Nordic Card Association zwrócił uwagę na fakt, że instytucje finansowe funkcjonują nie tylko w obrębie pojedynczego kraju, ale w otoczeniu regionalnym i międzynarodowym, co powoduje konieczność rozliczania operacji zagranicznych ze względu na różne systemy i standardy płatności.

W związku z tym Pan-Nordic Card Association dąży do ujednoczenia standardów i utworzenia jednolitego systemu płatności. Swoim zasięgiem obejmuje Szwecję, Norwegię, Danię i Finlandię. Jak podkreślał, ważne jest, by system ten wzbudzał zaufanie konsumentów, był bezpieczny i dawał im pewność, że nikt nieuprawniony nie będzie mógł używać ich kart.

Kurt Gjesten wskazał, że różne systemy płatności w poszczególnych krajach mają wpływ również na zachowania konsumentów. I tak, np. Szwedzi, którzy we własnym kraju korzystają niemal wyłącznie z bezgotówkowych form płatności, wyjeżdżając za granicę starają się mieć przy sobie gotówkę. To przyzwyczajenie jest tak silnie zakorzenione, że nawet przeprowadzone kampanie informacyjne, pokazujące jak wysokie są koszty wymiany walut, nie spowodowały zmiany trendu. Jego zdaniem odpowiedzią na to wyzwanie może być stworzenie wspólnego systemu płatniczego dla krajów nordyckich. Płatności zbliżeniowe to obszar, w którym to raczej Szwedzi powinni korzystać z polskich doświadczeń, bowiem płatności zbliżeniowe nie były dotychczas w Szwecji popularne.

Kurt Gjesten, CEO & Managing Director, Pan Nordic Card Association

Chociaż w Szwecji łatwiej jest znaleźć merchanta nieakceptującego gotówki niż nieakceptującego płatności kartami, większość terminali nie posiada funkcji płatności zbliżeniowych. Dopiero w 2017 r. jest szansa, że ponad 50% urzędzeń będzie oferowało taką funkcjonalność.

Jak przekonywał Kurt Gjosten, rynek musiał dojrzeć do tego, by ta forma płatności mogła się rozpowszechnić, a za dalszą inwestycją w odpowiednią infrastrukturę przemawiają m.in. bezpieczeństwo, wygoda i szybkość dokonywania płatności zbliżeniowych.

Jenny Fossum z Transformator Design zwróciła natomiast uwagę na psychologiczne kwestie związane z obrotem bezgotówkowym. Jej zdaniem przy tworzeniu innowacyjnych usług najważniejsze jest zrozumienie ludzi i ich potrzeb. Technologie i pieniądze nie powinny być celem samym w sobie. Celem nadrzędnym powinno być zapewnienie ludziom szybkich, bezpiecznych i niezawodnych usług, które będą spełniały ich oczekiwania.

Jenny Fossum, Senior Service Designer, Transformator Design:

W całym procesie rozwoju obrotu bezgotówkowego należy przede wszystkim umieścić ludzi w centrum procesu: zrozumieć ich potrzeby, zachowania i otoczenie w jakim żyją.

Rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce Obrót bezgotówkowy – jak wdrożyć model szwedzki na rynek polski?

Jednym z głównych elementów różniących Polskę od Szwecji jest poziom ubankowienia społeczeństwa. W Szwecji 100% społeczeństwa jest ubankowione, a od kilkudziesięciu lat wszelkie świadczenia są wypłacane na rachunki bankowe. W przypadku Polski jest jednak inaczej – np. co trzeci Polak nie posiada karty płatniczej, 60% emerytów nie korzysta w ogóle z usług bankowych.

Joanna Seklecka, Wiceprezes Zarządu eService:

Niestety, naszym problemem jest niskie ubankowienie. W dużej mierze jest to psychologiczna bariera i wynika z faktu, że te osoby nigdy nie korzystały z takich usług. Myślę, że osoby, które zaczęłyby je używać, przekonałoby się, że to jest bezpieczny sposób płacenia i mogłyby zacząć regularnie korzystać z tego rozwiązania.

Wskaźnik ubankowienia w Polsce wynosi obecnie 78% wśród ludności powyżej 15. roku życia. Gdyby jednak pod uwagę brać wyłącznie osoby pełnoletnie, to byłoby to już ponad 80%. Stosunkowo niewielki stopień ubankowienia osób w wieku 15-24 lata wynika głównie z faktu braku osiągnięcia regularnych dochodów przez przedstawicieli tej grupy. Pytani o to, czy założyliby rachunek bankowy, gdyby otrzymywali na niego regularne wpływy, odpowiadają, że zdecydowanie tak.

Według Adama Tochmańskiego, dyrektora Departamentu Systemu Płatniczego NBP, wskaźnik ubankowienia społeczeństwa w Polsce byłby jeszcze wyższy, gdyby nie fakt bardzo niskiego poziomu ubankowienia osób starszych. Jego zdaniem w Szwecji jest pod tym względem zupełnie inaczej głównie dlatego, że od lat 60. wszystkie świadczenia były tam wypłacane na rachunki. Natomiast w Polsce bardzo długo nie było takiej możliwości.

Adam Tochmański, dyrektor Departamentu Systemu Płatniczego NBP:

Myślę, że dojście do wskaźników takich, jak ma Szwecja pod względem rozwoju obrotu bezgotówkowego, to kwestia co najmniej jednego pokolenia niż najbliższych 5 lat.

Jednak poziom obrotu bezgotówkowego w Polsce stale rośnie. Dynamika rozwoju płatności bezgotówkowych w ostatnich 2 latach, jaką zaobserwowano wśród użytkowników kart była ogromna zarówno pod względem liczby jak i ogólnej wartości wykonywanych transakcji.

Motorem tego wzrostu były w dużej mierze znaczne inwestycje w rozwój infrastruktury, w tym upowszechnienie terminali z funkcją płatności zbliżeniowych.

Adrian Kurowski, dyrektor Visa Europe w Polsce:

Na koniec 2015 r. 84% wszystkich terminali działających w Polsce stanowiły terminale zbliżeniowe – a do końca 2017 r. ten wskaźnik wyniesie 100%. To, w jak szybkim czasie wspólnymi siłami, m.in. dzięki programowi Kartą Visa zapłacisz wszędzie mamy tak nowoczesną sieć terminali, jest – moim zdaniem – osiągnięciem na skalę światową. Dzięki temu polscy konsumenci stali się jednymi z najaktywniejszych użytkowników kart zbliżeniowych w Europie.

Ważnymi elementami rozwoju obrotu bezgotówkowego są zarówno sama liczba kart w obiegu jak i to, jak często są one wykorzystywane do płacenia. Na koniec 2015 r. Polacy mieli w portfelach ponad 16 mln zbliżeniowych kart Visa – a transakcje zbliżeniowe kartami w Polsce stały się popularne ze względu na szeroką sieć ich akceptacji, wygodę i szybkość transakcji oraz ich bezpieczeństwo (statystyki Visa pokazują, że poziom tzw. transakcji nieuprawnionych w przypadku płatności kartami Visa jest w Polsce 10-krotnie niższy niż średnia europejska).

W Polsce istnieje nadal wiele „białych plam” na mapie płatności bezgotówkowych, szczególnie na styku obywatela z administracją centralną; są to m.in. podatki, cło, akcyza, mandaty karne, opłaty sądowe czy opłaty za usługi publiczne. Od pewnego czasu widać jednak coraz większą otwartość administracji publicznej na instrumenty bezgotówkowe, w tym także karty, co może zaowocować zmianą w tym obszarze i być impulsem do dalszego rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Jednym z takich impulsów może być także wprowadzenie akceptacji kart przez Poczta Polską (takie płatności powinny być dostępne we wszystkich placówkach Poczty Polskiej już od czerwca 2016 r.).

Tadeusz Kościński, podsekretarz stanu w Ministerstwie Rozwoju:

W Polsce funkcjonuje na rynku ponad 35 milionów kart płatniczych, a Polacy szybko i chętnie korzystają z nowinek technologicznych. Jednak znaczna część klientów wciąż korzysta z kart tylko po to, by pójść do bankomatu i wypłacić gotówkę, gdyż woli mieć pełną kontrolę nad swoimi płatnościami i decyzjami. To kwestia psychologiczna, ludzie wiedzą w takiej sytuacji, ile pieniędzy mają w portfelu i ile mogą wydać.

Ewa Wernerowicz, dyrektor ds. operacyjnych Vivus Finance:

Młode pokolenie jest bardziej otwarte na innowacje również w sektorze płatniczym, a przykładem są klienci firmy, którą reprezentuje. Vivus należy do branży fintech, która bardzo szybko rozwija się w Polsce. Nasi klienci są ubankowieni w 100% - są to osoby młode, chętnie korzystające z nowych technologii, 41% z nich ma karty kredytowe, gdzie dla całego rynku wskaźnik ten wynosi ok. 17%. Dlatego jestem przekonana, że warto wspierać rozwój technologii mobilnych i e-płatności.

ORGANIZATOR WYDARZENIA:

INSTYTUT INNOWACYJNA GOSPODARKA
www.ingos.pl

Instytut Innowacyjna Gospodarka (IIG) jest organizacją pozarządową, działającą w obszarze tworzenia, wdrażania i promocji innowacji zarówno tych technologicznych, jak i społecznych. W ramach swojej działalności Instytut prowadzi działania badawcze, edukacyjne i szkoleniowe, których efektem są raporty, opracowania, rekomendacje i roadmaps innowacyjności w Polsce. Instytut identyfikuje i promuje przedstawicieli różnych grup interesariuszy, którzy aktywnie działają na rzecz rozwoju różnych sektorów biznesowych i innowacji. Misją Instytutu jest stworzenie platformy wymiany doświadczeń i kooperacji pomiędzy biznesmen, instytucjami naukowymi i administracją publiczną w celu podnoszenia poziomu innowacyjności polskich przedsiębiorstw i pomocy w implementacji nowoczesnych technologii do praktyki.

Partner wydarzenia:

Patronat:

Partner główny

Partnerzy wspierający

Patroni medialni

Projekt realizowany z Narodowym Bankiem Polskim w ramach programu edukacji ekonomicznej